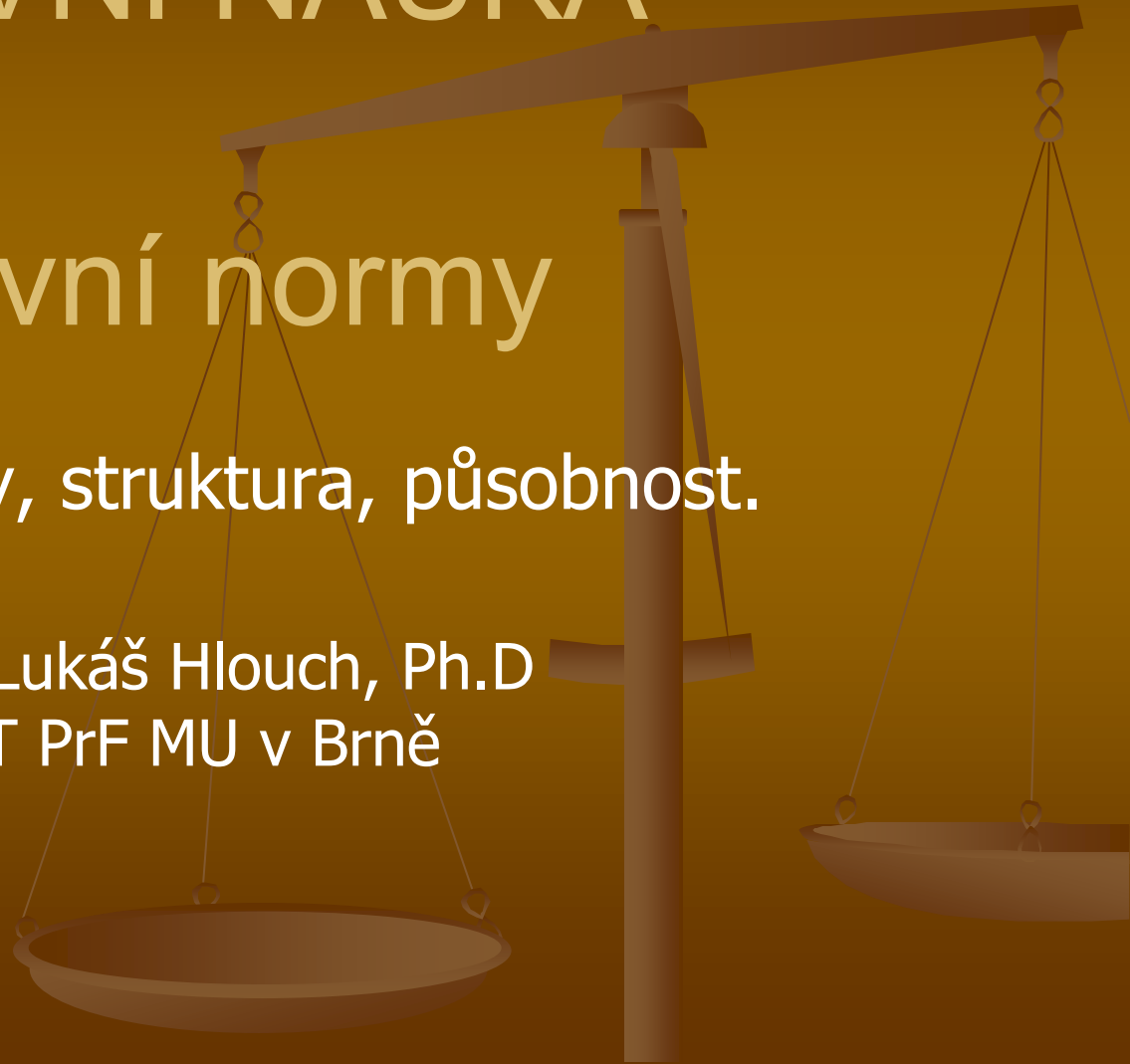


Přednáška č. I. PRÁVNÍ NAUKA

Právní normy

Pojem, prvky, struktura, působnost.

JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D.
KPT PrF MU v Brně



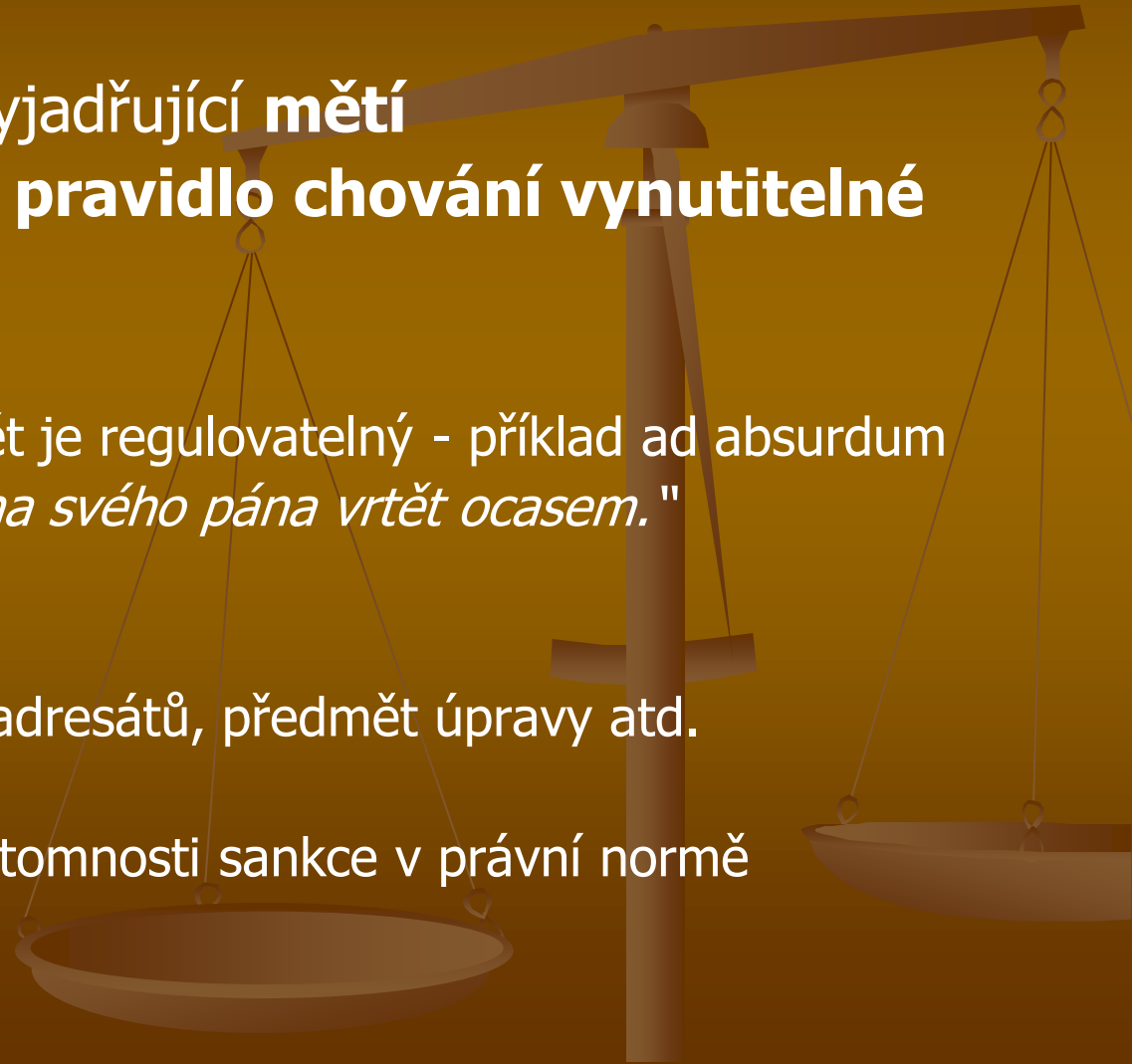
Pojem „právní norma“

■ Definice

- regulativní idea, vyjadřující **měti**
- **obecně závazné pravidlo chování vynutitelné státem**

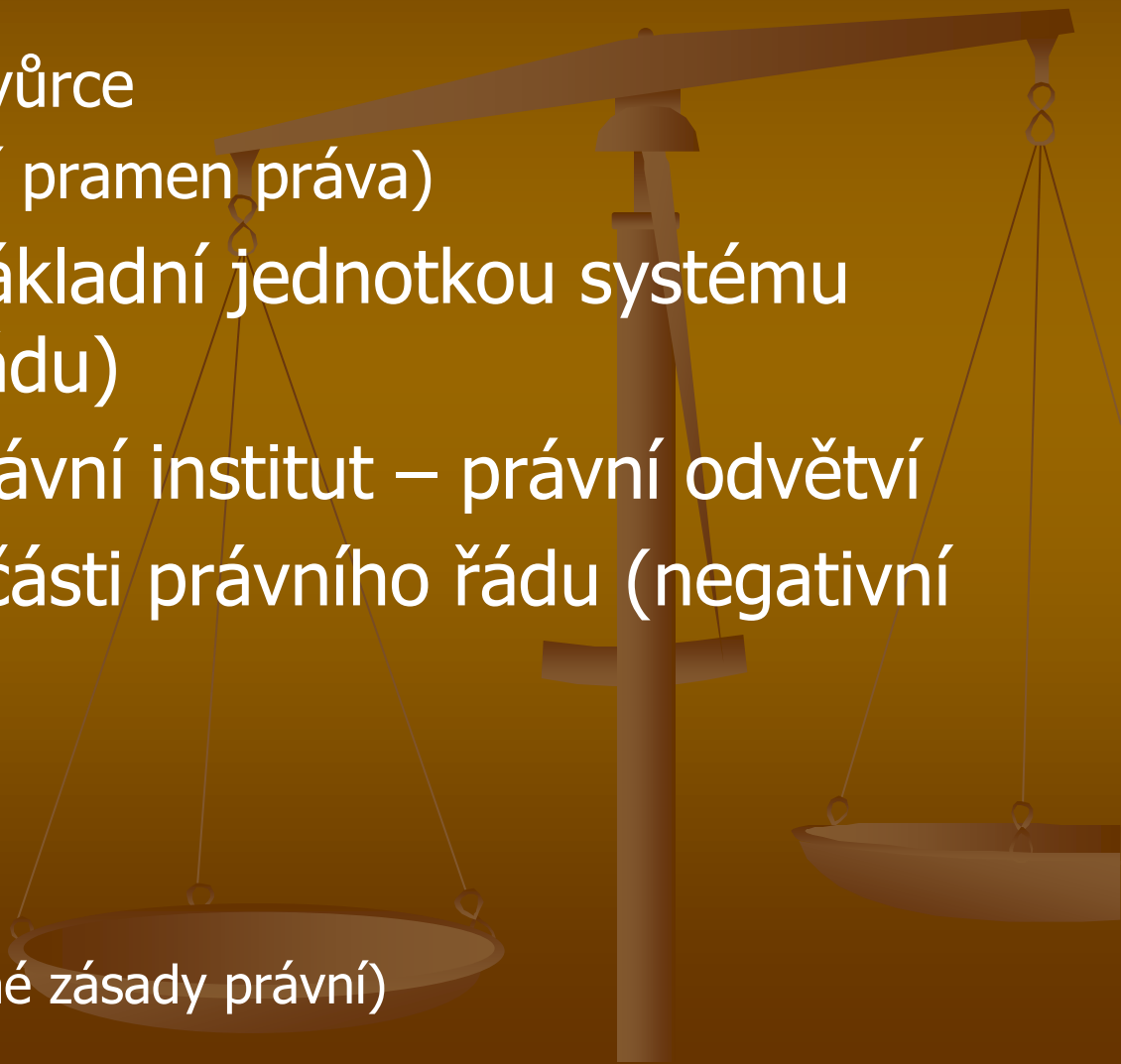
■ Materiální znaky:

- regulativnost (předmět je regulovatelný - příklad ad absurdum
 - „*Psi jsou povinni na svého pána vrtět ocasem.*“
- závaznost
- obecnost
 - vymezení okruhu adresátů, předmět úpravy atd.
- vynutitelnost
 - **Není závislá na přítomnosti sankce v právní normě**



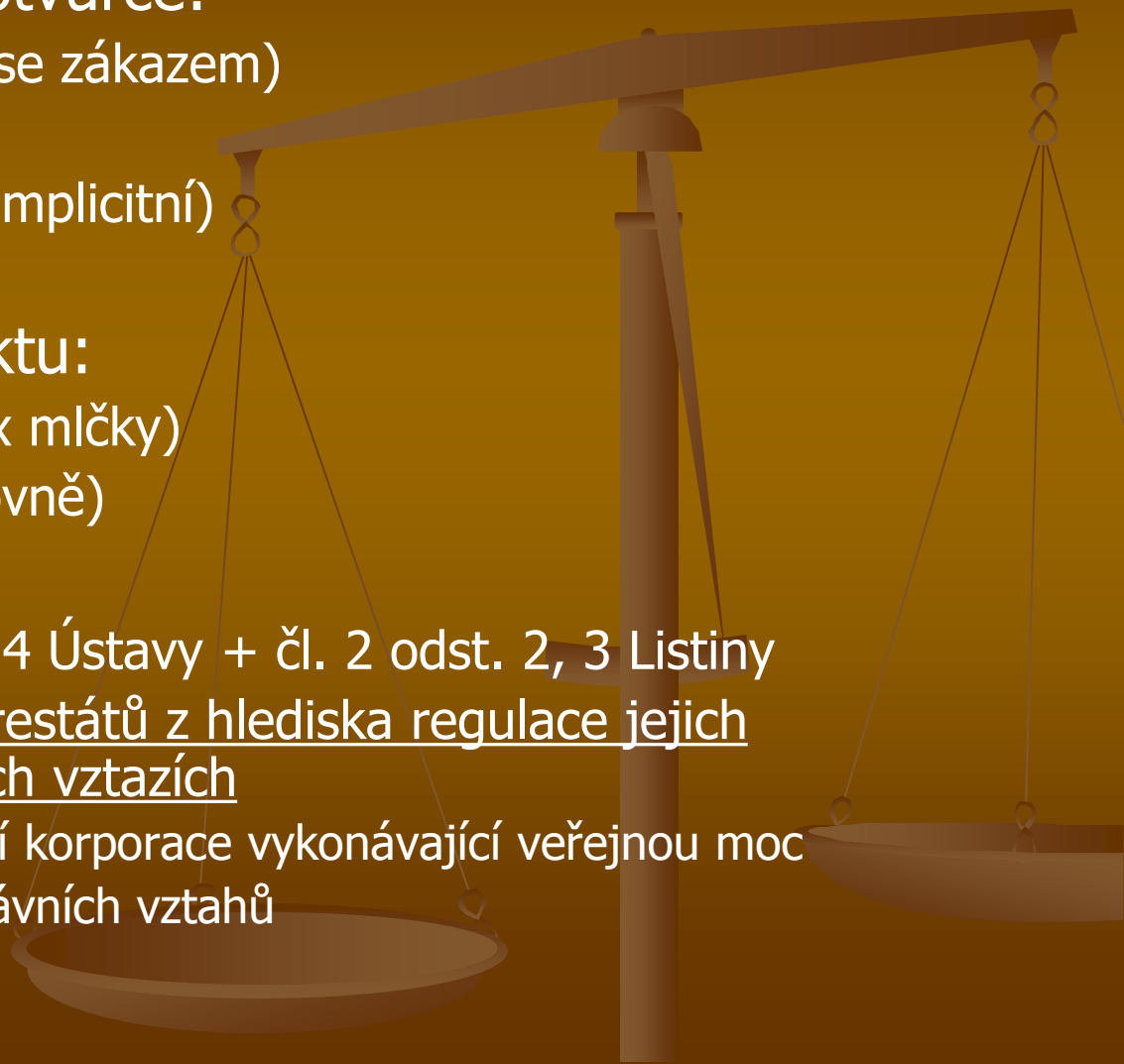
Právní norma a právní řád

- Formální znaky:
 - Pravomoc normotvůrce
 - Forma (= formální pramen práva)
- Právní norma je základní jednotkou systému práva (právního řádu)
- Právní norma – právní institut – právní odvětví
- Nenormativní součásti právního řádu (negativní vymezení)
 - legální definice
 - explikace
 - preambule
 - právní principy (obecné zásady právní)



Modality lidského chování

- 1) z hlediska normotvůrce:
 - příkaz (souvztažnost se zákazem)
 - zákaz
 - dovolení (explicitní - implicitní)
 - Doporučení ()
- 2) z hlediska subjektu:
 - oprávnění (výslovně x mlčky)
 - povinnost (vždy výslovně)
- 3) ústavní zakotvení
 - Ústava: čl. 2 odst. 3, 4 Ústavy + čl. 2 odst. 2, 3 Listiny
 - Odlišné postavení adrestátů z hlediska regulace jejich vystupování v právních vztazích
 - Stát a veřejnoprávní korporace vykonávající veřejnou moc
 - Ostatní účastníci právních vztahů



Struktura právních norem

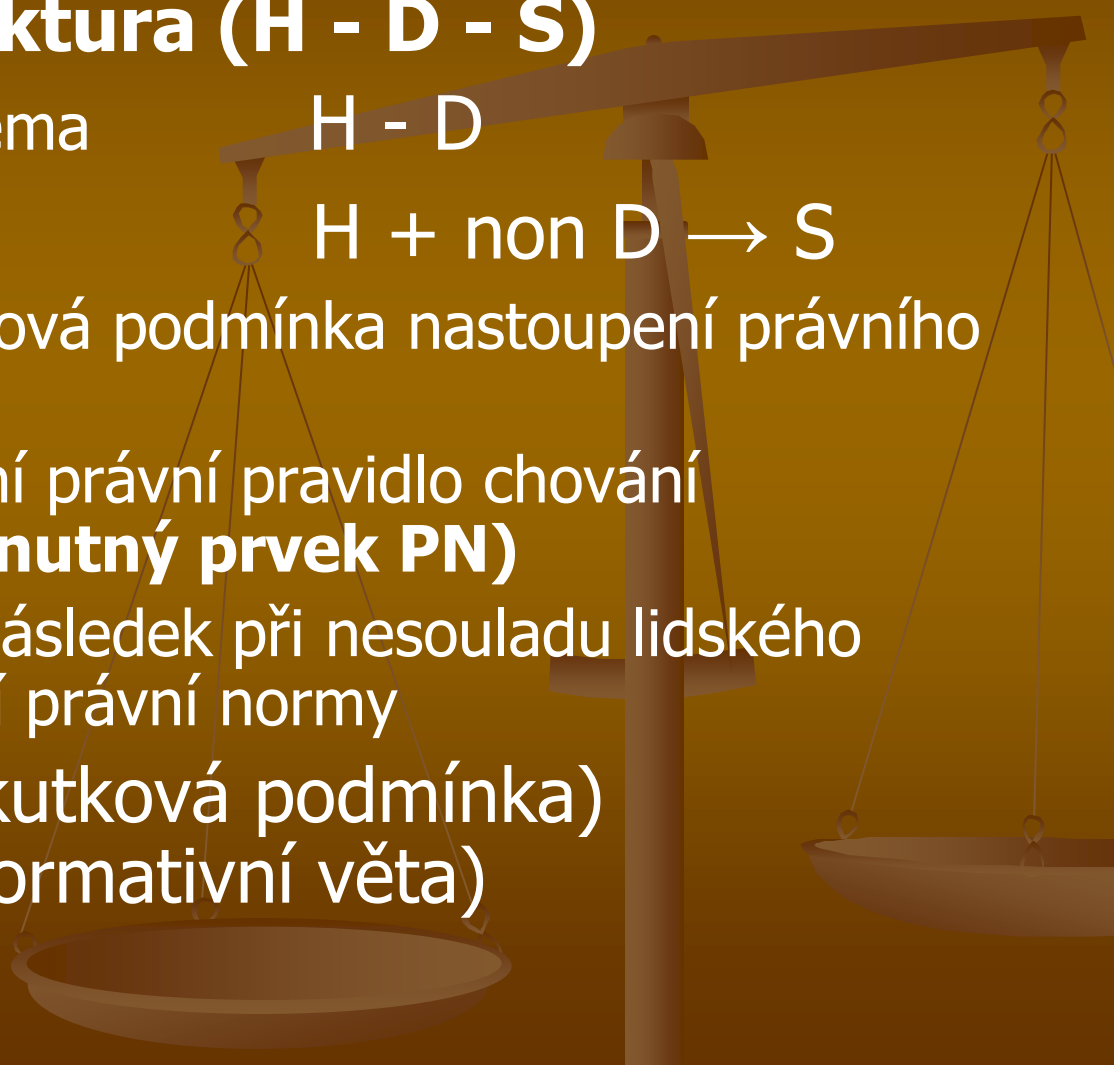
■ a) klasická struktura (H - D - S)

- Kondicionální schéma

H - D

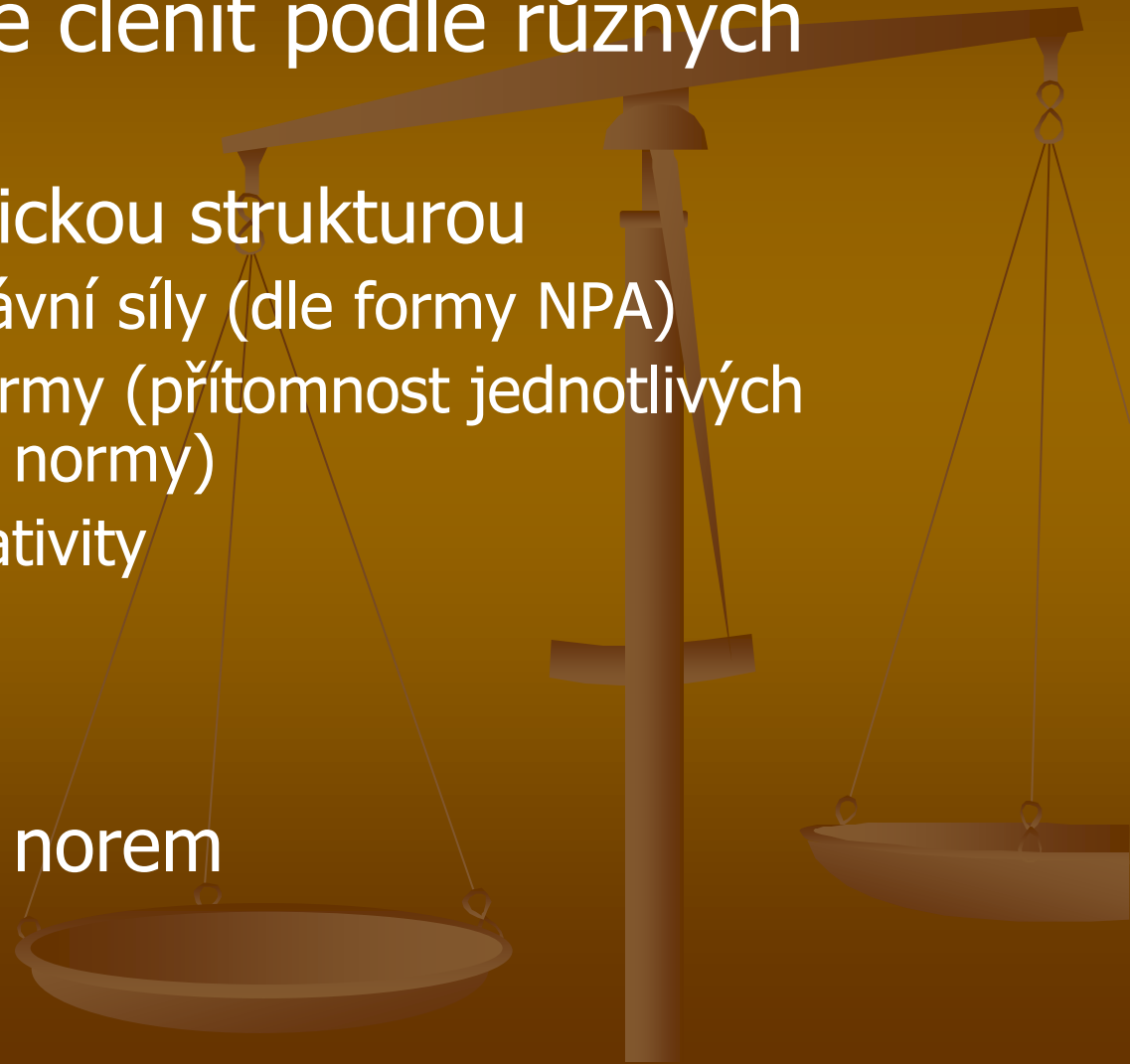
H + non D → S

- **hypotéza** - skutková podmínka nastoupení právního následku
 - **dispozice** - vlastní právní pravidlo chování (**konstituující a nutný prvek PN**)
 - **sankce** - právní následek při nesouladu lidského chování s dispozicí právní normy
- b) antecedent (skutková podmínka)
konsekvent (normativní věta)



Druhy právních norem

- Právní normy lze členit podle různých kritérií:
 - a) normy s klasickou strukturou
 - 1) kritérium právní síly (dle formy NPA)
 - 2) struktura normy (přítomnost jednotlivých součástí právní normy)
 - 3) modu normativity
 - Příkazující
 - Zakazující
 - Opravňující
 - b) zvláštní typy norem



Kritérium právní síly

- kritériem je formální pramen práva (viz předchozí přednáška), v němž je právní norma obsažena
 - ústavní, zákonné a podzákonné právní normy
 - původní a odvozené (kritérium zmocnění)
 - otázka závaznosti pro jednotlivé subjekty (soudy, Ústavní soud, zákonodárce, ústavodárce,...)
 - Ústava ČR - srv. čl. 88 odst. 2 (ÚS), čl. 95 odst. 1, 2 (soudy); čl. 9 odst. 2 (tvorba práva)

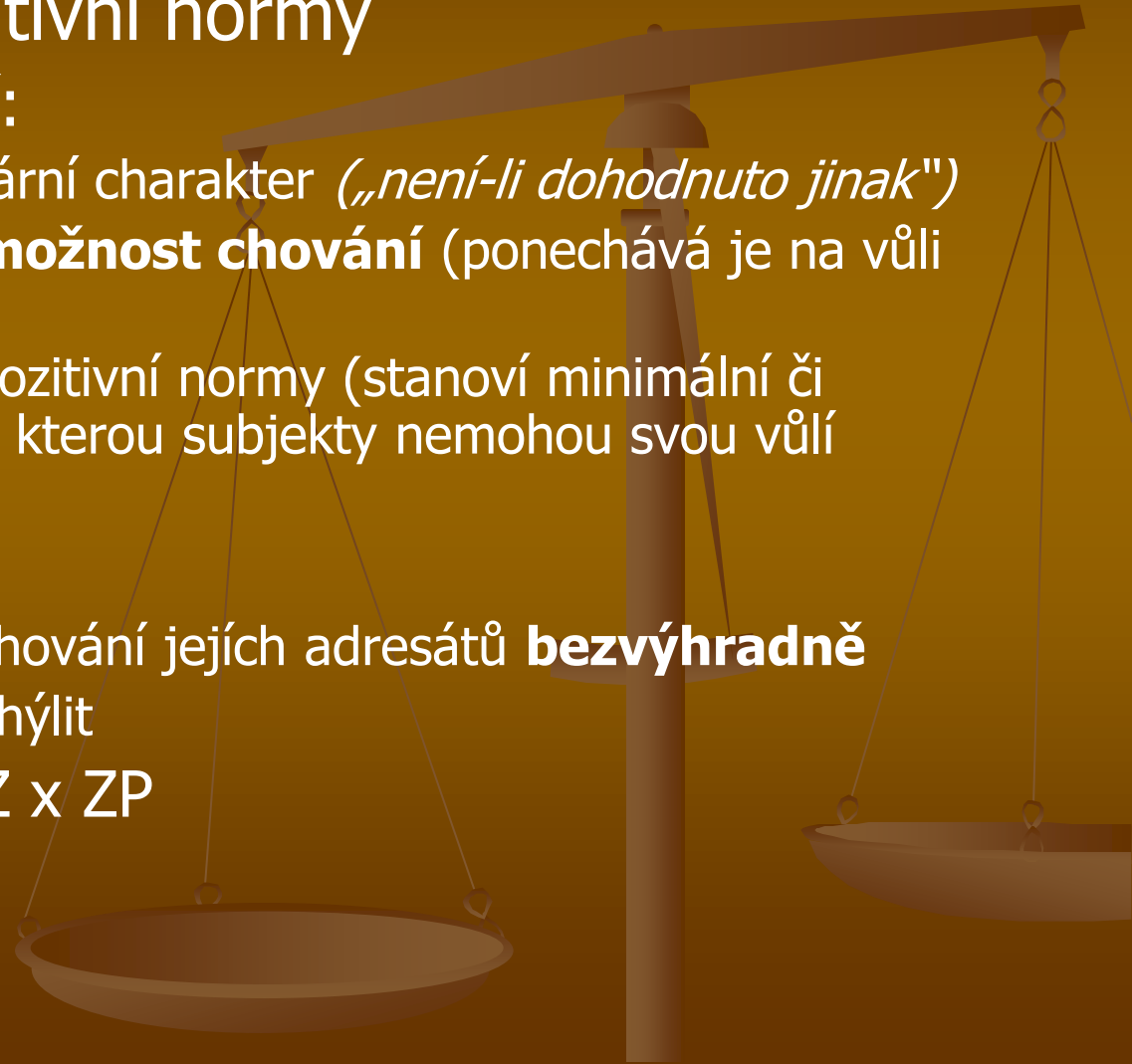
Struktura normy

- **podmíněné x nepodmíněné**
 - přítomnost hypotézy
- **perfektní x imperfektní**
 - přítomnost sankce
- Právní norma má vždy **DISPOZICI**



Míra autonomie subjektů

- Kogentní x dispozitivní normy
 - norma dispozitivní:
 - norma má subsidiární charakter („*není-li dohodnuto jinak*“)
 - norma vyjadřuje **možnost chování** (ponechává je na vůli účastníků)
 - Jednostranně dispozitivní normy (stanoví minimální či maximální hranici, kterou subjekty nemohou svou vůlí vyloučit)
 - norma kogentní:
 - norma přikazuje chování jejích adresátů **bezvýhradně**
 - nelze se od ní odchýlit
 - Odlišná úprava OZ x ZP



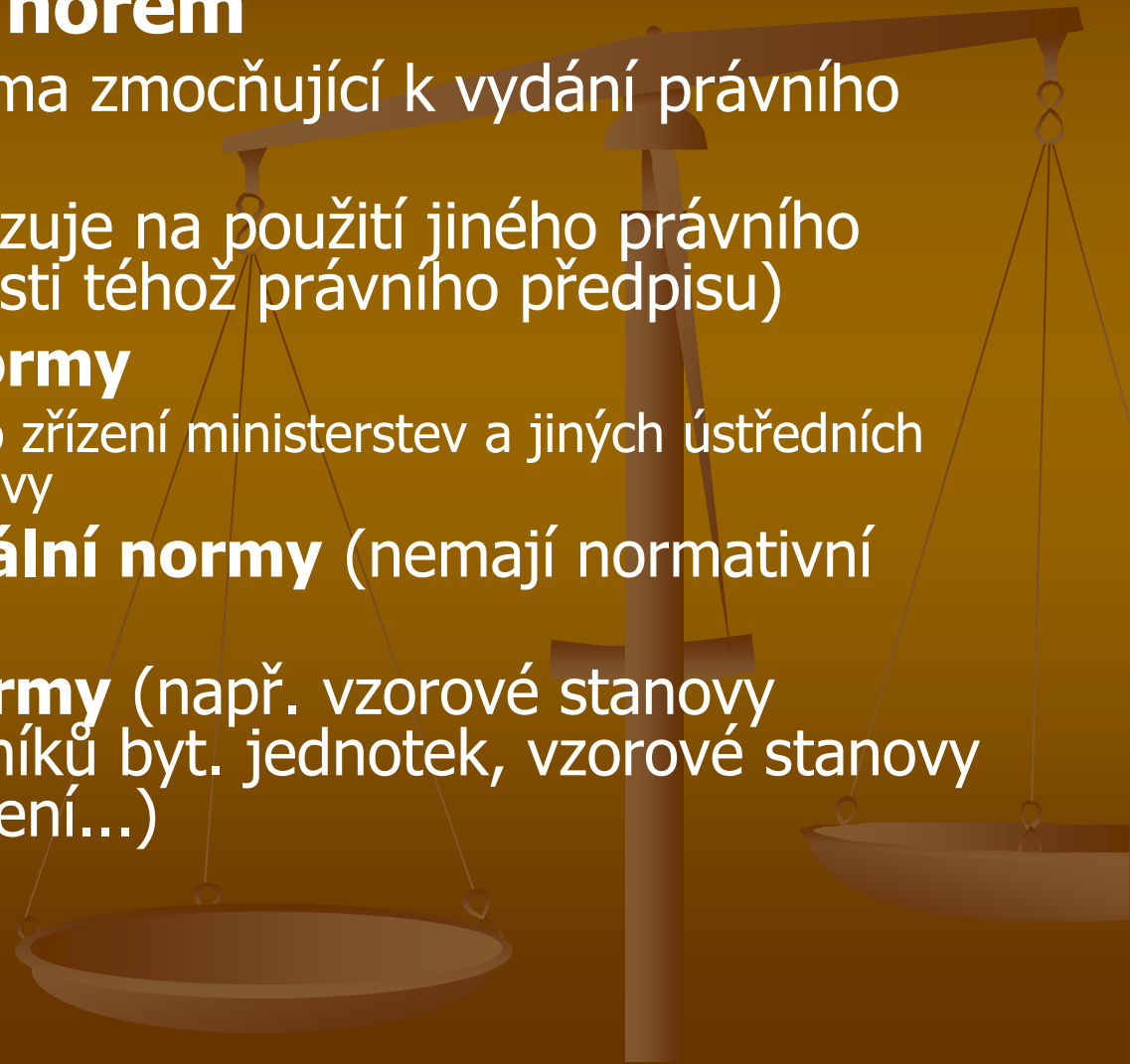
Kogentní, nebo dispozitivní?

- **Nový občanský zákoník (§ 1 odst. 2 NOZ)**
 - Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti **odchylně od zákona**; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.
- **Zákoník práce (§ 4a)**
 - Odchylná úprava práv nebo povinností v pracovněprávních vztazích **nesmí být nižší nebo vyšší, než je právo nebo povinnost, které stanoví tento zákon nebo kolektivní smlouva jako nejméně nebo nejvýše přípustné** (tzv. relativně kogentní či jednostranně dispozitivní úprava)
 - **ad odchylná úprava**
 - smlouvou, jakož i vnitřním předpisem; k úpravě povinností zaměstnance však smí dojít jen smlouvou mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem.
 - Od ustanovení uvedených v § 363 je možné se odchýlit jen ve prospěch zaměstnance.
 - Vzdá-li se zaměstnanec práva, které mu tento zákon, kolektivní smlouva nebo vnitřní předpis poskytuje, nepřihlíží se k tomu.

Druhy právních norem

■ b) zvláštní typy norem

- **blanketové** (norma zmocňující k vydání právního předpisu)
- **odkazující** (odkazuje na použití jiného právního předpisu či jiné části téhož právního předpisu)
- **kompetenční normy**
 - z. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy
- **teleologické finální normy** (nemají normativní povahu)
- **doporučující normy** (např. vzorové stanovy společenství vlastníků byt. jednotek, vzorové stanovy občanského sdružení...)



Působnost právních norem

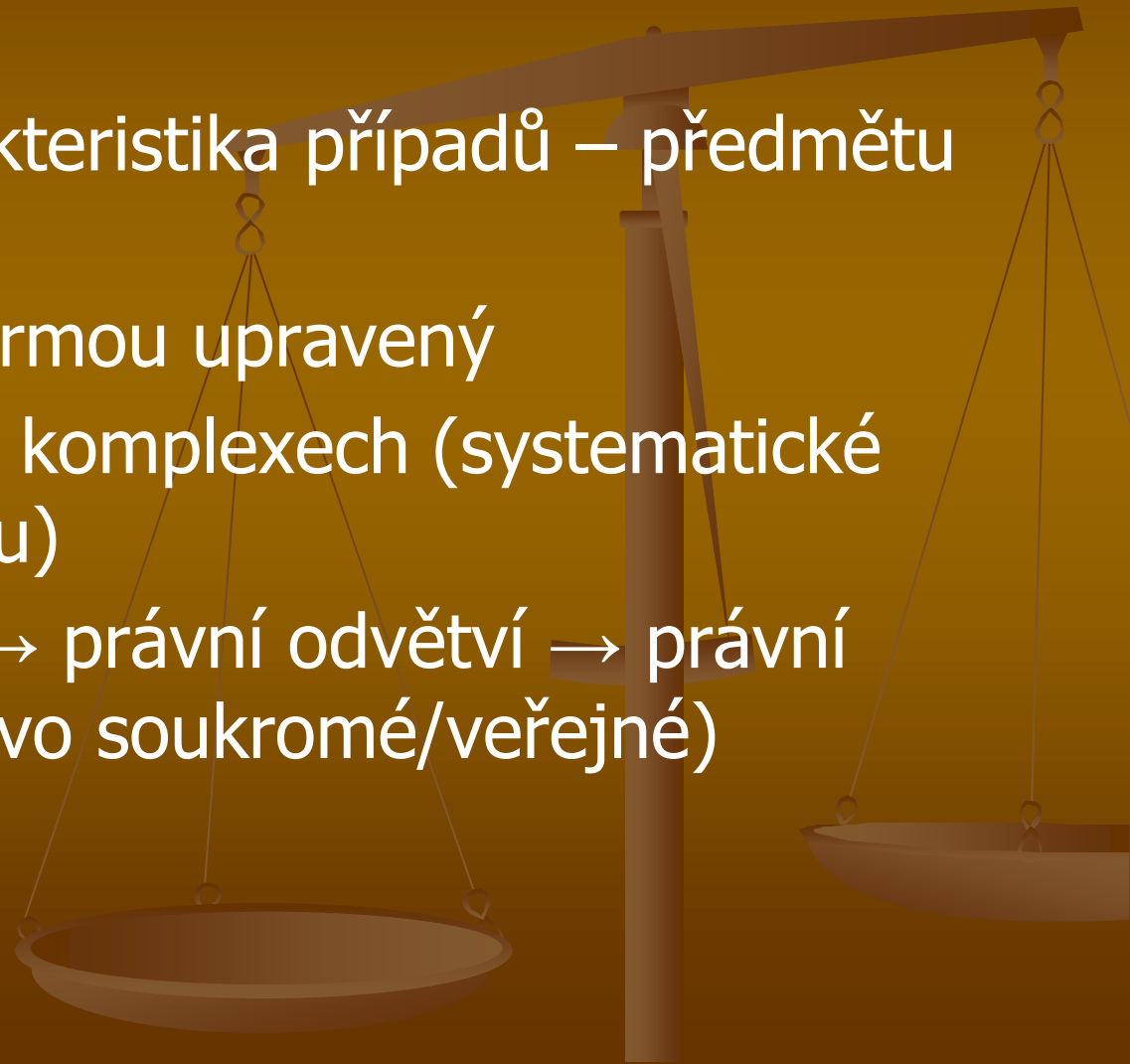
■ časová

- vymezení „života“ právní normy
- schválení → platnost → účinnost → zrušení
- **obecný zákaz retroaktivity (princip právní jistoty)**
 - výjimky: je-li užití pozdějšího předpisu ve prospěch adresáta normy
 - nepravá x pravá retroaktivita (vztahuje se i na vznik a zánik právního vztahu)
 - trestní právo: přípuštěna, pokud je pro pachatele použití dřívější právní úpravy příznivější (čl. 40 odst. 6 LPS – příkaz retroaktivity ve prospěch)
- **Derogace = zánik/zrušení právní normy**
 - zánik právních norem:
 - **a) DEROGACE = zánik platnosti právního předpisu nebo jeho části**
 - zrušení předpisu legislativním orgánem, který ho vydal
 - zrušení předpisu jiným legislativním orgánem
 - změny a doplnění - „přímé“ novelizace
 - rozhodnutí ústavního či správního soudu o protiústavnosti předpisu či jeho části
 - derogační klauzule:
 - generální x demonstrativní x enumerativní

Působnost právních norem

■ Věcná

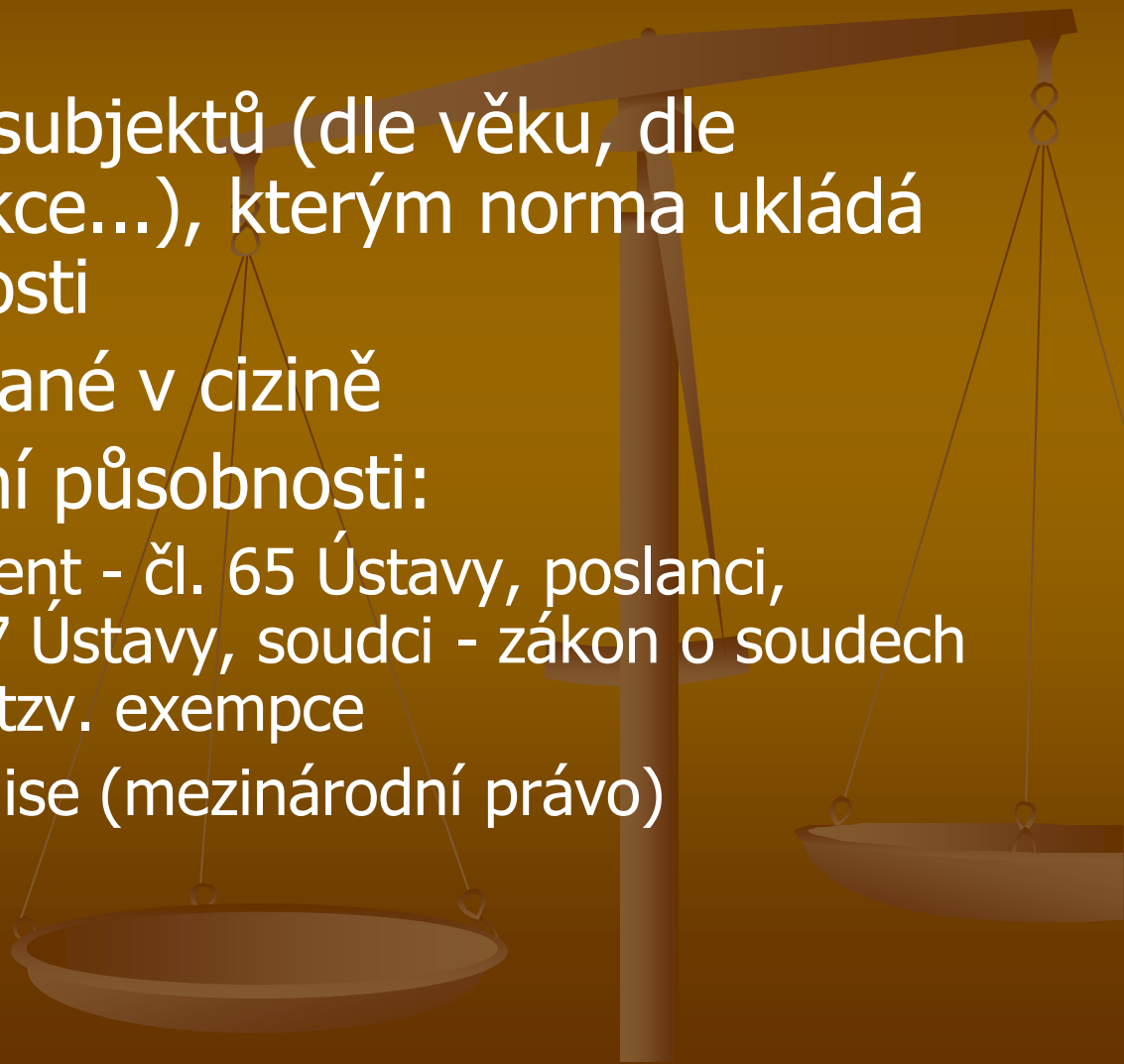
- skutková charakteristika případů – předmětu právní úpravy
- právní vztah normou upravený
- normy působí v komplexech (systematické vnímání pr. řádu)
- právní institut → právní odvětví → právní subsystém (právo soukromé/veřejné)



Působnost právních norem

■ Osobní

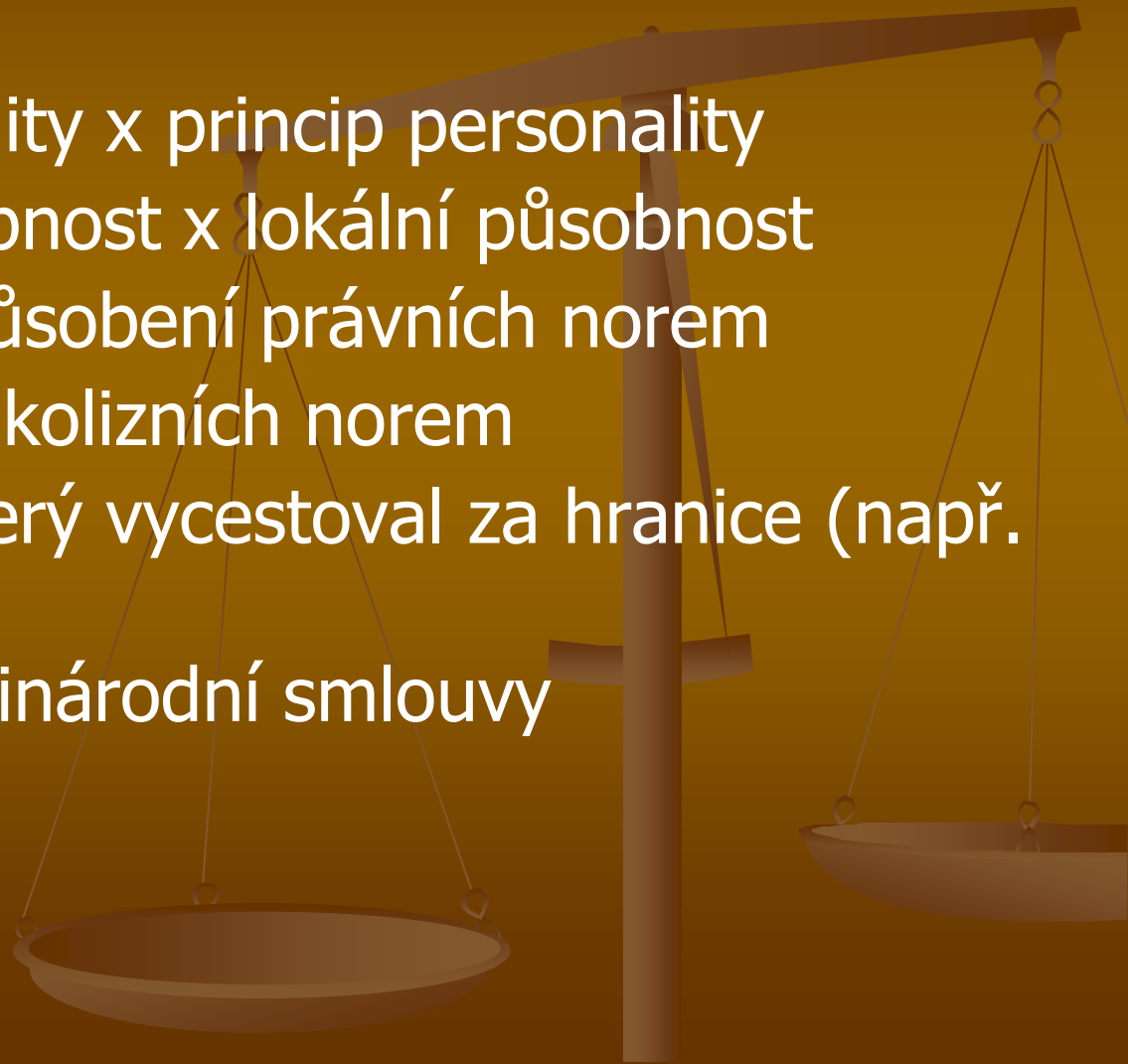
- otázka spektra subjektů (dle věku, dle kvalifikace, funkce...), kterým norma ukládá práva a povinnosti
- cizozemci x občané v cizině
- výjimky z osobní působnosti:
 - imunity (prezident - čl. 65 Ústavy, poslanci, senátoři - čl. 27 Ústavy, soudci - zákon o soudech a soudcích) → tzv. exempce
 - Diplomatické mise (mezinárodní právo)



Působnost právních norem

■ Prostorová

- princip territoriality x princip personality
- celostátní působnost x lokální působnost
- exterritorialita působení právních norem
- na základě tzv. kolizních norem
- občan státu, který vycestoval za hranice (např. cestovní pas)
- na základě mezinárodní smlouvy
- trestní právo



Děkuji Vám za
pozornost.

